

Світлана Богданівна СМЕРЕКА,
кандидат економічних наук,
завідувач навчально-методичного кабінету
Коледжу економіки, права та інформаційних технологій
Тернопільського національного економічного університету,
svitlana_s@i.ua

УДК 338.22(477)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Розглядаються основні проблеми розвитку енергозберігаючих технологій в Україні. Значна увага приділена чинникам, що найбільше впливають на розвиток енергозбереження на національному рівні. Наголошується на необхідності проведення поточних реформ та комплексного підходу до формування механізму щодо підвищення енергоефективності. Доведено, що в поточних умовах неможливо ігнорувати необхідність активного впровадження в господарську практику нових енергозберігаючих технологій, які в майбутньому могли б забезпечити зростання виробництва та енергоефективності. Існуюча висока енергоємність вітчизняної економіки пов'язана з існуванням перешкод законодавчого, фінансово-економічного та інформаційного характеру. Для створення умов підвищення зацікавленості суб'єктів господарювання до використання енергозберігаючих технологій необхідно надавати всебічну інформаційну підтримку, поширювати відомості про переваги ефективного використання енергоресурсів, оновити існуючі норми впровадження сучасних технологій, здійснювати підготовку кваліфікованих фахівців у галузі енергоменеджменту та енергоаудиту. Це в комплексі сприятиме формуванню сприятливого середовища для підвищення енергоефективності вітчизняної економіки.

Ключові слова: енергозбереження, енергоефективність, технології, механізм, чинники.

Тривалий час з моменту переходу економіки країни до ринкової системи господарювання державна політика у сфері енергозбереження не отримувала належної уваги та практичної реалізації, внаслідок чого енергоємність економіки в Україні досі залишається надзвичайно високою. Формування ринкового середовища вимагає впровадження в господарську практику нових енергозберігаючих технологій, які б у перспективі надали можливість підвищити енергоефективність.

Надання швидкого імпульсу розвитку сектора енергозберігаючих технологій є складним завданням, яке одночасно повинно відповідати на багато питань у процесі проведення поточних реформ.

Проблемами енергозберігаючих технологій займаються вітчизняні вчені-економісти, фахівців у галузі управління та регулювання економіки. Серед них слід відзначити таких вчених, як: П. Бубенко, В. Тітяєв [1], О. Димченко [2], В. Пила [3], О. Ремінська [4], В. Шаповаленко [5] та ін.

Метою статті є дослідження основних проблем розвитку енергозберігаючих технологій в Україні та чинників, що найбільше впливають на розвиток енергозбереження на національному рівні, а також розробка рекомендацій щодо їх зменшення чи нейтралізації.

Реформа у сфері енергетичної ефективності, як і будь-яка інша реформа на національному рівні, вимагає всебічного цілісного підходу до вирішення різнопланових завдань, які дозволять досягнути кінцевої мети — суттєвого енергозбереження [4].

У сучасних умовах для створення енергетичної ефективності на державному та місцевому рівнях доцільно розглянути шляхи перешкод. Так, до них слід віднести: фінансово-економічні перешкоди, законодавчі, інформаційні та невідповідність національних вимог європейським.

До фінансово-економічних перешкод варто віднести наявність економічних бар'єрів, які обмежують або знижують економічну привабливість інвестиційних проектів. Їх існування обумовлено відсутністю сприятливого економічного середовища та умов, які б мотивували споживачів до інвестицій в енергоефективність (висока вартість кредитних ресурсів; нестабільна фінансово-економічна ситуація в країні; коливання валютного курсу; низький рівень обізнаності споживачів щодо джерел та умов фінансування; складність процедур стосовно укладання кредитних угод для деяких категорій споживачів; недостатній рівень фахових знань або відсутність у деяких споживачів практичного досвіду співробітництва з фінансовими установами; низький рівень доходів значної частини споживачів; відсутність простих та зрозумілих програм підтримки домогосподарств з центрального та місцевих бюджетів).

Як показує практика, найбільш впливовим чинником впливу на енергоефективність є запровадження економічно обґрунтованих тарифів на енергоресурси.

Так, наприклад, на рис. 1 показана динаміка цін на природний газ для різних категорій споживачів з січня 2010 року до липня 2015 року, яка наочно віддзеркалює диспропорції у цій сфері.

Звичайно, за умов, що існували тривалий час, населення повинно турбуватися проблемами енергозбереження, а одиничні проекти з підвищення енергоефективності в житловому секторі не мали достатньої інвестиційної привабливості для їх подальшого поширення. Ситуація почала змінюватися в березні 2014 року, коли ціни на природний газ і тарифи на теплову енергію різко зросли.

www.unz.km.ua Університетські наукові записки, 2017, № 61, с. 108-114.

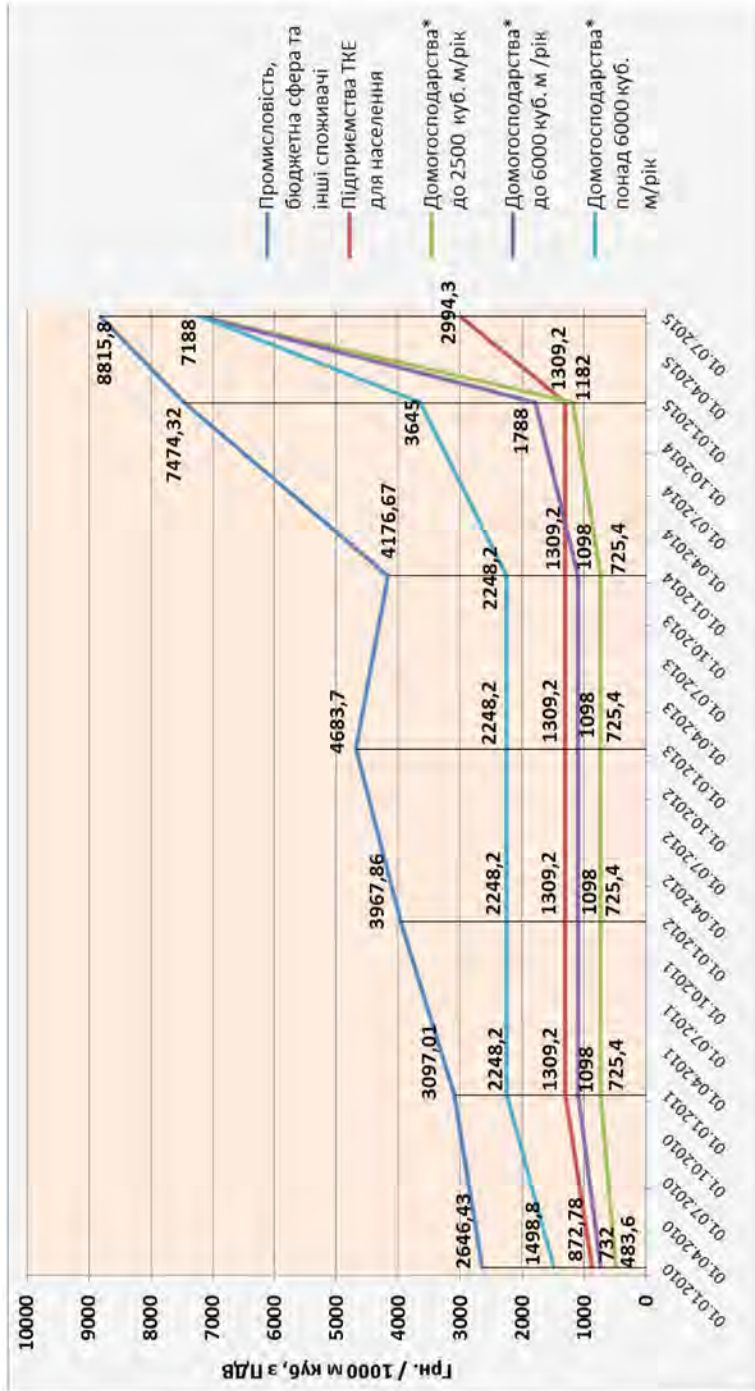

Рис. 1. Динаміка зростання ціни на природний газ для промисловості, бюджетної сфери, інших суб'єктів господарювання та побутових споживачів протягом 01.01.2010 — 01.07.2015 (з ПДВ) [5]

Так, з 2010 року ціни на природний газ для населення в порівнянні з 2015 роком зросли в 14,8 раза, а для побутових споживачів — у 3,3 рази. За той же період ціна електричної енергії зросла в середньому для населення в 2,6 раза, а для побутових споживачів — у 2,8 рази [5].

Згідно з даними енергетичного балансу України за 2013 рік частка побутового сектора в кінцевому споживанні енергоресурсів становить майже 34 %.

Слід зазначити, що сьогодні однією з основних проблем енергозбереження є приведення положень законодавства у відповідність до економічної ситуації в країні, створення умов економічної зацікавленості суб'єктів господарювання до підвищення ефективності використання енергоресурсів [6].

При цьому найбільш суттєві проблеми, недоліки та прогалини чинного законодавства у сфері енергоефективності — це чинне законодавство переважно декларативне та не має прямої дії (визначені механізми щодо практичної реалізації законодавчих норм не завжди спрацьовують через недосконалість відповідних підзаконних актів); багато років неврегульовані на законодавчому рівні питання впровадження енергетичного менеджменту, енергетичного аудиту, моніторингу за споживанням енергетичних ресурсів, енергетичної ефективності в будівлях, комерційного обліку споживання газу, тепла та води; практика реалізації фіскальних законодавчих норм щодо стимулювання енергетичної ефективності має вибірковий характер, тобто в інтересах бізнес-груп і фактично не доступні іншим господарюючим суб'єктам.

Законодавча неврегульованість монопольного становища ринку, відсутність розвинутого приватного сектора надання послуг і впровадження інноваційних технологій, устаткування, недостатня поінформованість населення з питань енергозбереження потребує нагального вирішення проблем [7, с. 185].

Тривалий час тарифи на енергоресурси (природний газ, електрична та теплова енергія) були в Україні для потреб населення відносно невисокі. Однак реальні витрати виробників на постачання основних енергоресурсів (тарифів) населенню покривались через систему перехресного субсидування коштами споживачів інших категорій.

Доступність інформації є одним з ключових факторів, що впливає на думку середньостатистичного споживача щодо застосування енергоефективних заходів. Недосконалі способи просування відомостей про переваги ефективного використання енергоресурсів не завжди сприяють формуванню необхідного розуміння, особливо побутовими споживачами, необхідності активної участі в ініціативах з енергозбереження.

Таким чином, на сьогодні до перешкод доцільно віднести формування свідомого ставлення до споживання енергоресурсів, пов'язаних з низькою ефективністю державних та громадських інформаційних кампаній, відсутністю кваліфікованих спеціалістів на рівні територіальних громад, особливо в невеликих містах, здатних проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу.

Також постає потреба в оновленні існуючих застарілих норм та технічних умов з метою впровадження сучасних технологій та обладнання, які б відповідали вимогам ЄС. Надзвичайно повільно здійснюється процес імплементації директив Європейського Союзу з питань енергоефективності, зокрема взятих зобов'язань у рамках приєднання до Договору про заснування Енергетичного співтовариства.

Сталий розвиток енергозбереження в Україні можливе за рахунок визначення чітких пріоритетів та важливих кроків, які необхідно здійснити для того, щоб подолати існуючі бар'єри на шляху проведення реформ у сфері енергоефективності та досягнення масштабної економії енергії [3; 5].

Таким чином, врахування та вирішення вищезгаданих проблем можливе шляхом:

1. Створення Державного фонду енергоефективності за підтримки міжнародних фінансових організацій для впровадження довгострокового співфінансування енергоефективних проектів у житловому секторі.

2. Впровадження механізмів максимально направлених на впровадження енергозберігаючих технологій, зниження відсоткових ставок за кредитами на енергоефективні проекти.

3. Забезпечення економічної обґрунтованості цін/тарифів на енергоресурси та прозорість їх формування; використання механізмів та інструментів державної підтримки щодо ініціатив споживачів скорочувати споживання енергії; прозорість та доступність фіскальних інструментів стимулювання тощо.

4. Затвердження Енергетичної стратегії України до 2035 року та Національного плану дій з енергоефективності до 2020 року.

5. Імплементация Директиви ЄС 2012/27/ЄС про енергоефективність, яка, окрім всього іншого, забезпечить скорочення споживання енергії на 1,5 % у рік для постачальників та роздрібних продавців енергоресурсів.

6. Прийняття нового базового закону про енергозбереження та енергоефективність, який визначатиме прозорі, доступні, правові та економічні механізми стимулювання енергозбереження.

7. Поширення досвіду успішно реалізованих проектів з підвищення енергоефективності, передусім у житловому секторі, з висвітленням досягнутих економічних переваг та підвищення комфортності умов проживання.

8. Надання роз'яснення практичних порад побутовим споживачам щодо способів збереження енергії та мінімізації зростання рахунків за використанні енергоресурси.

9. Формування в суспільстві усвідомлення переваг енергозбереження та позитивного впливу скорочення споживання енергоресурсів на довкілля та майбутні покоління. Створення більш глобального стратегічного бачення для майбутніх поколінь є вкрай важливим.

10. Необхідність застосувати методологію ЄС щодо енергопланування та сучасні показники замість застарілих радянських для оцінки споживання енергоресурсів.

11. Реалізація плану стимулювання енергоменеджменту в бюджетних установах, який передбачає комплекс заходів з моніторингу споживання енергоресурсів у бюджетних установах.

12. Відповідність національних стандартів, технічних норм та правил у сфері енергоефективності відповідно до законодавства ЄС.

13. Оновлення існуючих норм, нормативів та технічних умов з метою впровадження сучасних технологій та обладнання (санітарні вимоги, вимоги з пожежної безпеки тощо).

Отже, вирішення нагальних і стратегічних проблем розвитку енергозберігаючих технологій в Україні системно впливає на розвиток ринкового середовища в цілому. Шляхи розв'язання енергетичних проблем можливі, як нами вже згадувалось, за допомогою формування ринкового середовища з впровадженням у господарську практику енергозберігаючих технологій, які б у перспективі надали можливість підвищити енергоефективність у всіх галузях економіки.

Список використаних джерел

1. Амортизація і відтворення основних фондів житлово-комунальних підприємств / П. Т. Бубенко, В. І. Тітяєв, О. В. Димченко та ін. ; за ред. П. Т. Бубенка. Х. : ХНАМГ, 2010. 257 с.
2. Димченко О. В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління. Х. : ХНАМГ, 2009. 356 с.
3. Пила В. І., Чевганова В. Я., Скриль В. В. Теплове господарство України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. К. : Центр учбової літератури, 2014. 342 с.
4. Енергосервісні контракти. Можливості та перспективи в Україні [Проект «Створення енергетичних агентств в Україні»] / М. Ільчук, О. Ремінська, В. Шаповаленко, О. Киричок. К. : Проект «Створення енергетичних агентств в Україні», адвокатське об'єднання Arzinger, 2015. 115 с. URL : http://eeau.org.ua/wp-content/uploads/2015/12/ESCO_brochure_UA.pdf.
5. Шаповаленко В., Рибак О., Нейков С. Енергоефективність в Україні: на шляху до реформ [Проект «Створення енергетичних агентств в Україні»]. К. : ТОВ «айСіконсулентен» (iCconsulenten), 2015. 75 с. URL : http://eeau.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/Strategy_paperUA.pdf.
6. Про затвердження Галузевої програми енергоефективності та енергозбереження у житлово-комунальному господарстві на 2010–2014 рр. : наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства від 10.11.2009 р. № 352 / ЛПА:ЗАКОН. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN51251.html.
7. Термомодернізація житлового фонду: організаційний, юридичний, соціальний, фінансовий і технічний аспекти. вид. 2-ге, доп. / за заг. ред. В. Бригілевича. Львів, 2014. 240 с.
8. Гльницька Г. Я. Формування фінансово-економічного механізму управління підприємством // Науковий вісник Українського державного лісотехнічного університету. 2004. Вип. 14.7. С. 291–294.

Надійшла до редакції 29.11.2016

Смерека С. Б. Основные проблемы развития энергосберегающих технологий в Украине

Рассматриваются основные проблемы развития энергосберегающих технологий в Украине. Существенное внимание уделено факторам, которые больше всего влияют на развитие энергосбережения на национальном уровне. Подчеркивается необходимость проведения текущих реформ и комплексного подхода к формированию механизма по повышению энергоэффективности. Доказано, что в нынешних условиях невозможно игнорировать необходимость активного внедрения в хозяйственную практику новых энергосберегающих технологий, которые в будущем могли бы обеспечить рост производства и энергоэффективности. Существующая высокая энергоёмкость отечественной экономики связана, в том числе, с существованием препятствий законодательного, финансово-экономического и информационного характера. Для создания условий повышения заинтересованности субъектов хозяйствования к использованию энергосберегающих технологий необходимо оказывать всестороннюю информационную поддержку, распространять сведения о преимуществах эффективного использования энергоресурсов, обновить существующие нормы внедрения современных технологий, осуществлять подготовку квалифицированных специалистов в области энергменеджмента и энергоаудита. Это в комплексе будет способствовать формированию благоприятной среды для повышения энергоэффективности отечественной экономики.

Ключевые слова: энергосбережение, энергоэффективность, технологии, механизм, факторы.

Smereka, S. B. The Main Problems of Energy Saving Technologies' Development in Ukraine

The basic problems of development of energy saving technologies in Ukraine are considered. Significant attention is paid to the factors that most influence the development of energy saving at the national level. The need for ongoing reforms and integrated approach are emphasized to the formation of mechanism to improve energy efficiency. It is proved that in current conditions it is impossible to ignore the need for active integration in the economic practice of new energy technologies, which in the future could provide production growth and energy efficiency. The current high energy intensity of the domestic economy is related, in particular, with the existence of legal, financial and informational obstacles. To create conditions for increasing the interest of business entities to use energy saving technologies, comprehensive information support has to be provided to disseminate information about the benefits of energy efficiency, update the existing rules and introduction of modern technologies, to prepare qualified specialists in the field of energy management and energy audit. This will contribute to creating an enabling environment to enhance the efficiency of the domestic economy.

Keywords: *energy conservation, energy efficiency, technologies, mechanism, factors.*

